



WYBRANE PROBLEMY ZAGOSPODAROWANIA TURYSTYCZNO-REKREACYJNEGO LASÓW - UWAGI PRAKTYCZNE

Wioletta Kacprzyk

WSTĘP

Procesy postępującej urbanizacji współczesnego świata są wyraźnie zauważalne na wielu płaszczyznach, w tym m.in. przestrzennej, środowiskowej, kulturowej. Jak podaje Gawryszewski (2011), w Polsce, na początku XX wieku mieszkańcy miasta stanowili 25,2% ogółu ludności, w latach 60. już 48,3%, a obecnie wskaźnik ten wynosi ponad 60%. Oznacza to, iż podstawowym miejscem życia gros ludności Polski są silnie przekształcone przestrzenie miejskie, gdzie tereny biologicznie czynne stanowią tylko jeden z wielu komponentów ich wewnętrznych struktur. Z uwagi na naturalną potrzebę człowieka kontaktu ze światem przyrody można stwierdzić, iż ma to niekorzystne przełożenie na ich zdrowie fizyczne i psychiczne. Jak stwierdza Driver i inni (1996), wszystkie elementy świata przyrody, w tym: rośliny, zwierzęta oraz człowiek, są powiązane i wzajemnie od siebie uzależnione. Z tego też względu nie mogą funkcjonować jako samodzielne jednostki. Wszelkie próby przekształcenia czynników środowiskowych, jak udowadniają m.in. Prüss-Üstün, Corvalán (2006), prowadzą w konsekwencji do powstania wiele chorób. Regeneracja fizyczna i psychiczna człowieka zamieszkującego miasta jest natomiast, jak wynika z badań opublikowanych w „The Trust of Public Land” (2003), znacznie efektywniejsza w sytuacji, kiedy naturalna równowaga pomiędzy trzema ww. elementami jest przywrócona, choćby poprzez kreowanie stref widokowych z okien na tereny lub pojedyncze elementy zieleni.

Ograniczona powierzchnia terenów zieleni miejskiej a jednocześnie potencjalnie duża liczba ich użytkowników nie jest w stanie zagwarantować wypoczynku, który pozwoliłby na oderwanie się od gwaru miasta. Z tego też względu tereny leśne odgrywają szczególnie ważną rolę w procesie wypoczynku i rekreacji. Stanowią one atrakcyjne miejsce odwiedzin ponieważ można tutaj usłyszeć odgłosy dzikiej przyrody, które jak dowiedli w swoich badaniach Kaplan i Kaplan (1989), działają uspokajająco na człowieka i usuwając zmęczenie psychiczne). Ponadto, jak udowodnił Skarback (2007), tereny zieleni są przestrzenią ciszy i spokoju, co bezpośrednio decyduje o komforcie wypoczynku. Las jest zatem, jak pisze Ważyński (2011), przestrzenią, która czyni człowieka wolnym, beztroskim, rozluźnionym, gdzie każdy znajdzie dla siebie coś atrakcyjnego.

Wysokie walory wypoczynkowe środowiska leśnego a jednocześnie delikatność jego ekosystemów, „w połączeniu ze zwiększaniem się poziomu zamożności oraz coraz większą ilością czasu przeznaczanego na zajęcia poza pracą za-

wodową" (Paschalis-Jakubowicz 2009), wymaga od zarządców obszarów leśnych zwrócenia szczególnej uwagi na społeczne funkcje tych terenów, w tym szczególnie ich zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne. Z tego względu wiele krajów wysoko rozwiniętych, w tym m.in. Stany Zjednoczone, od wielu lat aktywnie kreują politykę udostępniania lasów. Tam też każde działanie w zakresie zagospodarowania i wyposażenia lasu jest wynikiem wielu analiz, w których zawsze na pierwszym miejscu stawiane jest dobro środowiska naturalnego, a dopiero później potrzeby i oczekiwania człowieka – gościa lasu. Ta jasna hierarchia jest spójna z koncepcją zrównoważonego rozwoju, zakładającą harmonijne korzystanie z dobrodziejstw świata przyrody. Nie oznacza to jednak, iż wygląd urządzeń zlokalizowanych na terenach leśnych jest zagadnieniem podrzędnym lub pomijanym. Wręcz przeciwnie, kształtując je brane są pod uwagę nie tylko czynniki estetyczno-kulturowe, ale analizowane są również aspekty funkcjonalne i ekonomiczne.

KONTEKST ŚRODOWISKOWY

Świat przyrody to kluczowy, najcenniejszy a jednocześnie najdelikatniejszy komponent środowiska leśnego, warunkujący udostępnianie lasów społeczeństwu. Z tego też względu konieczne jest, aby zagospodarowanie lasów odbywało się na zasadach zrównoważonego rozwoju.

Zdefiniowanie terminu „zrównoważony rozwój” przysparza wielu problemów głównie z uwagi na jego szeroki kontekst znaczeniowy. Zgodnie z raportem Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju (World Commission on Environment and Development 1987), oznacza on rozwój, który zaspokaja potrzeby obecnych i przyszłych pokoleń w zaspokajaniu ich potrzeb. Nieco precyzyjniejszą definicję cytuje Mazur-Wierzbička (Zaufal 1993), gdzie ekorozwój to m.in. prowadzenie wszelkiej działalności w harmonii z przyrodą, aby nie spowodować nieodwracalnych zmian. Poskrobko (1997) podaje natomiast, iż ekorozwój to zastępowanie technologii uciążliwych technologicznie przyjaznymi środowisku.

O konieczności wpisywania się decyzjami w zakresie gospodarowania terenami leśnymi w Polsce w ideę zrównoważonego rozwoju mówi również ustawa o lasach (z dnia 28 września 1991 r.). Jak z niej wynika, trwała zrównoważona gospodarka leśna to „działalność zmierzająca do ukształtowania struktury lasów i ich wykorzystania w sposób i tempie zapewniającym trwałe zachowanie ich bogactwa biologicznego, wysokiej produktywności oraz potencjału regeneracyjnego, żywotności i zdolności do wypełniania, teraz i w przyszłości, wszystkich ważnych ochronnych, gospodarczych i socjalnych funkcji na poziomie lokalnym, narodowym i globalnym, bez szkody dla innych ekosystemów”. Jak podaje wyżej przytoczona ustawa o lasach, zarządzanie terenami leśnymi, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju to:

- „inicjowanie, koordynowanie i prowadzenie okresowej oceny stanu lasów i zasobów leśnych oraz prognozowania zmian w ekosystemach leśnych,
- sporządzanie okresowych wielkoobszarowych inwentaryzacji stanu lasów oraz aktualizacja stanu zasobów leśnych,
- prowadzenie banku danych o zasobach leśnych i stanie lasów”.

Nie obejmuje ona jednak wszystkich problemów dotyczących terenów leśnych m.in. przemyślanego ich udostępniania, kreowania i zagospodarowania, w tym poprzez infrastrukturę turystyczno-edukacyjną. W odniesieniu do tej ostatniej istotne są nie tylko aspekty lokalizacyjne miejsc wypoczynku i spektrum oferowanych atrakcji, ale przede wszystkim funkcje urzędów, rodzaj materiału, z którego są wykonane i technologią ich pozyskania. Jak podają Nowosielski i Spilka (2003), technologia zrównoważona jest technologią opartą na „ostrożnym” wykorzystaniu zasobów, z których wytwarzane są produkty. Należy jednak jednocześnie minimalizować negatywne skutki dla środowiska i zapewnić dostęp do zasobów przyszłym pokoleniom. Jak stwierdzają, „pod pojęciem zrównoważonej technologii powinno rozumieć się technologię, która:

- racjonalnie wykorzystuje źródła energii, korzystając w możliwie największym stopniu ze źródeł energii odnawialnej;
- angażuje możliwie najmniej zasobów na jednostkę produktu, zwłaszcza w odniesieniu do zasobów nieodnawialnych;
- wykorzystuje w jak największym stopniu zasoby odnawialne;
- eliminuje stosowanie toksycznych substancji chemicznych, które powodują niebezpieczeństwo dla zdrowia ludzkiego i środowiska;
- dotyczy uzasadnionych produktów, które są długowieczne i dobrze zaspokajają potrzeby, a po zakończeniu „życia” ulegają biodegradacji lub są łatwo recykulowane;
- eliminuje (ogranicza) powstawanie odpadów;
- odznacza się wysoką rentownością i ekologicznością (...).”

Potrzeba, a nawet konieczność tworzenia infrastruktury leśnej w myśl zasad zrównoważonego rozwoju jest spójna ze społecznymi oczekiwaniami, co do wyglądu przestrzeni leśnych. Jak wykazali w badaniach m.in. Janusz i Piszczek (2008), turyści odwiedzający lasy wyraźnie preferują wypoczynek w lasach o naturalnym lub nawet pierwotnym wyglądzie. Można zatem wywnioskować, iż goście lasu spodziewają się zobaczyć naturalne krajobrazy, bogate w świat przyrody a nie tereny zmienione i przekształcone. Wszelkie decyzje co do sposobu zagospodarowania i wyglądu przestrzeni leśnych oraz poszczególnych urzędów powinny spełniać warunek harmonijnego połączenia z lokalnym krajobrazem zarówno w makro-, mezo-, jak i mikroskali, nie nawiązując do kontekstu miejskiego.

Charakter krajobrazów leśnych jest wynikiem oddziaływania wielu czynników przyrodniczych, jak również pozaprzyrodniczych, a zatem podstawowym problemem zrównoważonego i harmonijnego ich zagospodarowania jest różnorodność świata przyrody. Każdy fragment środowiska przyrodniczego posiada inne cechy. Charakter poszczególnych obiektów i ich urządzeń powinien zatem być kreowany indywidualnie i wynikać m.in. z ekologii, geologii, lokalizacji, rzeźby terenu czy lokalnej roślinności. Wszelkie wprowadzone przez człowieka struktury, formy i kształty powinny wpisywać się w lokalny krajobraz i być jego wizualnym uzupełnieniem.

Bardzo ważnym zagadnieniem w udostępnianiu danego terenu turystom jest ponadto odporność środowiska na ingerencję człowieka. Wytrzymałość tę należy rozpatrywać zarówno w kontekście odporności na powstawanie znisz-

czeń w tkance lokalnych ekosystemów, jak również w zdolnościach jej samoregeneracji. Analizy te należy odnosić nie tylko w odniesieniu do flory danego terenu, ale również fauny, gleb, środowiska wodnego, ukształtowania tereny i wszelkich innych komponentów przyrodniczych występujących na danym obszarze. Na tej podstawie można ocenić chłonność turystyczną danego obszaru, a zatem kształtować wielkość i zakres funkcji społecznych danego terenu leśnego.

KONTEKST FUNKCJONALNY

Kreowanie funkcji społecznych w ramach danego obiektu turystyczno-rekreacyjnego musi uwzględniać nie tylko kontekst środowiskowy, tj. możliwości danego terenu w zakresie obsługi ruchu turystycznego, ale również preferencje potencjalnych gości. Rozpoznanie potrzeb turystów jest z jednej strony kluczem do pełniejszego i bardziej komfortowego ich wypoczynku, a z drugiej do powstania pozytywnej opinii nt. jakości zarządzania danym terenem. Jak pisze Bell (1997), podobnie jak w gospodarce, podaż i popyt powinny się równoważyć, tak i kreowanie obiektów turystycznych na terenach leśnych musi wynikać z potrzeb społecznych. Rozminięcie się tych dwóch elementów może spowodować powstanie nadmiernych zniszczeń w odniesieniu do środowiska naturalnego, jak i istniejącej infrastruktury.

Należy pamiętać, iż oczekiwania społeczne wobec funkcji terenów zieleni są wyraźnie zróżnicowane i zależne od cech społecznych ich użytkowników. Jak wykazały badania przeprowadzone przez Kacprzyk (2009), najsilniej uzależnione są one od statusu społecznego i wieku ich użytkowników, nieco słabiej od statusu materialnego, a najslabiej od wykształcenia i płci. Oznacza to zatem, iż w kreowaniu społecznych funkcji lasów kluczowym zagadnieniem jest prawidłowe rozpoznanie funkcji terenu i wieku turystów przebywających w jego poszczególnych strefach. Należy jednak pamiętać, iż preferencje społeczne mogą z czasem ewoluować. Oznacza to konieczność przeprowadzania co pewien czas aktualizacji preferencji i oczekiwań gości lasu, jak również prowadzenie leśnego monitoringu rekreacyjnego. Działania te mogą być podstawą do ewentualnych zmian zakresu funkcjonalnego urządzeń rekreacyjnych zlokalizowanych na danym terenie.

Niezwykle istotny przy kreowaniu kontekstów funkcjonalnych terenu jest ponadto prawidłowy dobór lokalizacji poszczególnych funkcji w obrębie przestrzeni leśnych tak, aby nie generowały one konfliktów społecznych, zarówno w mikro-, jak i makroskali. Konflikty te zawsze należy rozpatrywać na kilku płaszczyznach, szczególnie pomiędzy:

- użytkownikami terenu a dziką przyrodą danego terenu,
- poszczególnymi użytkownikami danego terenu,
- pomiędzy społecznością zamieszkującą dany teren a charakterem urządzeń rekreacyjnych wpływających na sposób ich wykorzystania i generujących określony ruch turystyczny.

Pominięcie któregośkolwiek w wyżej wymienionych potencjalnych rodzajów konfliktów może w konsekwencji spowodować powstanie problemów na szeroko rozumianej płaszczyźnie zarządczej danym terenem lub obiektem.

KONTEKST ESTETYCZNY KRAJOBRAZU I KULTUROWY REGIONU

Tereny leśne udostępniane turystom tworzone są poprzez zespół elementów przyrodniczych oraz wytworzonych przez człowieka. Zróżnicowanie tych ostatnich wynika m.in. z indywidualnych cech rozwoju kulturowego danego terenu.

Przemyślane korzystanie z kontekstów kulturowych w kreowaniu przestrzeni leśnych jest naturalnym sposobem na spójne wpisanie się w czasowy rozwój regionu. Niezwykle istotne jest jednak wypracowanie odpowiednich proporcji pomiędzy nimi a cechami estetycznymi terenu i jego infrastruktury. Wydaje się, iż naturalne przestrzenie leśne nie pozwalają na tak dużą swobodę w tworzeniu eksperymentów wizualnych, jak strefy zurbanizowane. Stosowanie zróżnicowanych kształtów, kolorów czy materiałów powinno być uzasadnione, ale jednocześnie ograniczone.

Modelowym zarządcą terenów lasów są m.in. US Forest Service w Stanach Zjednoczonych, którzy od początku XX wieku prowadzą prace nad standardami zagospodarowania tych obszarów pod kątem pełnionych funkcji społecznych. Na ich terenie kreowanie przestrzeni przyrodniczo cennych pod kątem ich wizualnych walorów zostało określone m.in. w opracowaniu pt. „Recreation Opportunity Spectrum”¹. ROS wydziela sześć klas terenów – od najmniej do prawie całkowicie przekształconych przez człowieka². Każda klasa różni się intensywnością i zakresem zmian krajobrazu wynikających m.in. z: dostępu do terenu, odległości od innych miejsc egzystencji człowieka, zarządzaniem ruchem turystycznym, rozwojem funkcji rekreacyjnych na danym miejscu, popularnością turystyczną i widocznością wpływu odwiedzających na lokalne środowisko przyrodnicze. Obszary leśne najpełniej wpisują się w typ terenów „naturalnych z drogami”. Kształtując funkcję turystyczną w ich obrębie, zgodnie z ROS, powinno się pamiętać o kilku zagadnieniach:

- nie należy modyfikować naturalnych cech wizualnych krajobrazu lub można to czynić w bardzo ograniczonym zakresie,
- dostęp do terenów powinien być możliwy z wykorzystaniem różnych środków lokomocji, przede wszystkim jednak przy pomocy samochodu. Dostęp ten może być jednocześnie ograniczony, jeśli wiąże się to z koniecznością ochrony przyrody lub zapewnieniem różnorodnych form rekreacji,
- konieczne jest zarządzanie ruchem turystycznym. Infrastruktura służąca obsłudze ruchu turystycznego, jak: miejsca parkingowe, barierki, znaki informacyjne musi harmonizować ze środowiskiem naturalnym,
- urządzenia turystyczno-rekreacyjne muszą być dostosowane do rodzaju i dopuszczalnej w danym miejscu intensywności ruchu turystycznego. Turysta przebywający na terenach leśnych w trakcie pobytu nie powinien spotkać licznych grup innych turystów,
- skutki wpływu turystyki na środowisko przyrodnicze są zauważalne, ale nie

¹ Recreation Opportunity Spectrum (ROS) - pierwsza wersja tego opracowania powstała w 1979 roku.

² ROS wydziela tereny: tereny prymitywne, tereny semiprimitywne niezmotoryzowane, tereny semiprimitywne zmotoryzowane, tereny naturalne z drogami, obszary wiejskie, tereny zurbanizowane.

mogą mieć negatywnego wpływu na przyrodę np. nawierzchnie na szlakach mogą być utwardzone, ale muszą być w zgodzie z krajobrazem danego miejsca.

Wyważone zagospodarowanie turystyczne terenów leśnych nie wynika jednak wyłącznie z konieczności dbania o środowisko naturalne, również na poziomie wizualnym. Poprzez wygląd i estetykę elementów zagospodarowania kreuje się również wizerunek i obraz instytucji zarządzającej danym terenem. To głównie na podstawie wrażeń wzrokowych odbierany i oceniany jest świat zewnętrzny. Ważne jest zatem, aby poprzez m.in. infrastrukturę turystyczną szeroko rozumiany „język komunikacji wizualnych” pomiędzy osobami zagospodarowującymi las a turystami był spójny, zrozumiały i jasny. Aby widoczne były np. wartości, jakimi kieruje się zarządzający w gospodarowaniu danym terenem.

KONTEKST EKONOMICZNY

Urządzenia służące rekreacji w obrębie terenów leśnych zgodne z uwarunkowaniami przyrodniczymi i estetycznymi nie muszą być kosztowne. Dotyczy to nie tylko samego etapu ich projektowania, ale przede wszystkim kosztów konserwacji i naprawy.

Na terenie US Forest Service wyznacznikiem dobrego projektu zagospodarowania terenu i poszczególnych jego urządzeń jest nie tylko spełnienie wszystkich wyżej opisanych uwarunkowań, ale przede wszystkim wykonanie ich z tanich i ekologicznych materiałów. Jednocześnie wyposażenie turystyczno-rekreacyjne lasów musi się opierać się na długookresowych analizach kosztów. Zgodnie w wytycznymi zaprezentowanymi w opracowaniu „Built environment image guide” (2001), analizy takie powinny być dokonane w oparciu o ściśle określony czas trwania projektu i użytkowania poszczególnych urządzeń danego obiektu. Innymi elementami, które należy uwzględnić przy szacowaniu czynnika ekonomicznego są m.in.: trwałość urządzeń i poszczególnych ich elementów, zużycie energii koniecznej do ich wytworzenia, koszty obsługi, eksploatacji i konserwacji, środowiskowe koszty ekologiczne a zatem i koszty pośrednie dla przyszłych pokoleń. Dzięki nim możliwe stanie się dodatkowe wzmocnienie pozytywnego wizerunku instytucji administrującej danym terenem, która nie tylko dba o środowisko przyrodnicze i wyważone korzystanie z czynników kulturowych regionu, ale jest również dobrym gospodarzem powierzonych jej środków finansowych.

PODSUMOWANIE

Zagadnienie zagospodarowania terenów przyrodniczo cennych w tym i lasów to temat ważki i ważny z perspektywy ochrony środowiska. Wyposażanie ich w jakąkolwiek infrastrukturę musi być prowadzone z w sposób racjonalny i przemyślany, mając zawsze na uwadze szczególną troską o dobro świata przyrody, stanowiącej podstawę egzystencji całej ludzkości. Zagospodarowanie rekreacyjne nie ogranicza się jednak wyłącznie do wyboru środowiskowo najkorzystniejszej lokalizacji, w tym również do zdefiniowania szczegółowych funkcji terenu i wyboru właściwych urządzeń. Ważne jest również dbanie o estetykę wyglądu i stylistykę architektoniczną urządzeń, mogącą wskazywać na powiązanie kulturowe z regionem oraz dobór ekonomicznie uzasadnionych materiałów, tech-

nik i technologii, z których są wykonane. Uwzględnianie na etapie projektowym wszystkich czterech wyżej opisanych kryteriów, tj. przyrodniczych, funkcjonalnych estetyczno-kulturowych i ekonomicznych, może być kluczem w ocenie jakości realizacji funkcji społecznych terenów leśnych oraz wskaźnikiem skuteczności nimi zarządzania.

LITERATURA

- Bell S. 1997. Design for Outdoor Recreation. SPON PRESS, London.
- Built environment image guide - for the national forests and grasslands 2001. United States Department of Agriculture.
- Clark R. N., Stankey G. H. 1979. The Recreation Opportunity Spectrum. A Framework for Planning, Management and Research. U.S. Department of Agriculture Forest Service.
- Driver, B. L., Dustin D., Baltic T., Elsner G., Peterson G. L. 1996. Nature and the Human Spirit. Toward an Expanded Land Management Ethic. State College, Pa Venture.
- Gawryszewski A. 2011. Ludność Polski w XX wieku. [W:] Monografie, Polska Akademia Nauk Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego, z 5.
- Janeczko E. 2008. Możliwości kształtowania krajobrazu leśnego w kontekście potrzeb i oczekiwań społeczeństwa. W: Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 3 (19): 130-138.
- Janusz A., Piszczek M. 2008. Oczekiwania społeczeństwa wobec lasu - na przykładzie odwiedzających Leśny Kompleks Promocyjny Lasy Beskidu Śląskiego. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 3 (19): 139-151.
- Kacprzyk W. 2009. Parki Łodzi i ich funkcje społeczne. Praca doktorska.
- Kaplan R., Kaplan S. 1989. The Experience of Nature. A Psychological Perspective. New York, Cambridge University Press.
- Mazur-Wierzbicka E. 2005. Koncepcja zrównoważonego rozwoju jako podstawa gospodarowania środowiskiem przyrodniczym. W: Kopycińska D. (red.). Funkcjonowanie gospodarki polskiej w warunkach integracji i globalizacji. Katedra Mikroekonomii US, Szczecin.
- Nowosielski R., Spilka M. 2003. Zrównoważona technologia materiałowa. Journal of Achievements in Materials and Manufacturing Engineering, Gliwice.
- Paschalis-Jakubowicz P. 2009. Leśnictwo a leśna turystyka i rekreacja. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 4 (23): 29-35.
- Poskrobko B. 1997. Teoretyczne aspekty ekorozwoju. W: Ekonomia i środowisko, z. 1 (10).
- Prüss-Üstün, A., Corvalán C. 2006. Preventing Disease through Healthy Environments. Towards an Estimate of the Environmental Burden of Disease. Geneva, World Health Organization.
- Skarback E. 2007. Urban forests as compensation measures for infrastructure development. Urban Forestry & Urban Greening, z. 6.
- The Trust of Public Land (TPL). 2003. Sheren P. M. (eds). Why American needs mores city parks and open space. San Francisco.
- Ustawa o lasach z dnia 28.09.1991 r. (Dz.U. 91.101.444).
- Ważyński B. 1997. Urządzanie i zagospodarowanie lasu dla potrzeb turystyki i rekreacji. AR, Poznań.
- Ważyński B. 2011. Urządzanie i rekreacyjne zagospodarowanie lasu. PWRiL, Warszawa.
- World Commission on Environment and Development 1987. Our Common Future. New York: Oxford University Press.
- Zaufal B. 1993. Problematyka i założenia ekorozwoju. W: Ekorozwój szansą przetrwania cywilizacji. Prace Naukowe PKE, t. III, Kraków.

WYBRANE PROBLEMY ZAGOSPODAROWANIA TURYSTYCZNO-REKREACYJNEGO LASÓW - UWAGI PRAKTYCZNE **Streszczenie:** Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne lasów to temat bardzo złożony i ważny od kilkadziesiąt lat zwłaszcza na terenie krajów o silnych procesach urbanizacyjnych. W niniejszym artykule poruszono kilka problemów związanych z aspektami środowiskowymi, funkcjonalnymi, estetyczno-kulturowymi i ekonomicznymi, które mogą być pomocne w kreowaniu przestrzeni leśnych z myślą o ich udostępnieniu turystom.

Słowa kluczowe: las, zrównoważone zagospodarowanie lasu, infrastruktura turystyczna i rekreacyjna lasów

CHOSEN PROBLEMS OF RECREATION AND TOURIST MANAGEMENT OF FOREST - PRACTICAL NOTES **Abstract:** Management of tourism and recreation in the forests is very complex topic and important for decades, especially in countries with strong urbanization processes. In this article we discussed some problems associated with environmental, functional, aesthetic, cultural, and economic aspects, that may be helpful in creating forest areas aimed at making them available for tourists.

Keywords: forest, sustainable forest management, tourist and recreational infrastructure of forests

Dr Wioletta Kacprzyk

Wyższa Szkoła Zarządzania Środowiskiem w Tucholi
wioletta.kacprzyk@wszstuchola.pl